

Tvinnir eru kostirnir

Um purismu í *Føroya kvæði*

Regarding purism in Føroya kvæði

Sólfinn Hansen

Føroyamálsdeildin, Fróðskaparsetur Føroya. V. U. Hammershaimbs gøta 16, Tórshavn.
Postrúm 272, FO-110 Tórshavn. Email: solfinnh@setur.fo

Úrtak

Í grein síni frá 1978, „Grammatical instability in Faroese Ballads and written Faroese“, letur høvundurin Michael Barnes spurningin um ritstjórnan av kvæðahandritum í prentaðu útgávuni av *Føroya kvæði* standa opnan til víðari kanning, har hann sóknast eftir meginreglum í hesum sambandi. Um hetta mundið var VII. bind av *Føroya kvæði* við m.a. frágreiðingum um hetta, ikki útkomið, og tískil er høvi at kanna spurningin nærri betri nú enn áður. Kanningin hevur støði í trimum tilvildarliga valdum kvæðum, *Gongurólv kvæði* (CCF 29 A), *Ólav Riddrarós* (CCF 154 A) og *Skrímslinum* (CCF 90 B). Hesi trý kvæði bóru øll á brá at vera broytt í flutninginum frá handriti til prent. *Gongurólv kvæði* var munandi meir broytt enn hini bæði. Broytingarnar fevna ikki einans um ljóð, stavseting og morfologi, men eisini eru syntaktiskar og semantiskar broytingar gjørdar í mun til upprunahandritini. Hesar tykjest vera heldur tilvildarligar, eisini eftir at upplýsandi VII. bind varpaði ljós á einstakar av teimum spurningum, Barnes upprunaliga setti.

Abstract

The vast majority of the Faroese ballads is collected in the six-volume *Corpus Carminum Færoensium*, which many nowadays consider the standard edition of Faroese ballads. However, Michael Barnes' article from 1978 concerning grammatical instability notes that a number of emendations have been made in the printed edition, sometimes acknowledged, sometimes not. In any transcription from a manuscript emendations are to be expected, e.g. modernisation of the spelling when transcribed from

older forms of the language, but in the case of *Corpus Carminum Færoensium* there are also a number of syntactic and semantic emendations. This article explores the question of arbitrary emendations of *Føroya kvæði* by comparing the manuscripts of *Gongurólv kvæði* (CCF 29A) *Ólavur Riddrarós* (CCF 154A), and *Skrímslið* (CCF 90B) to their respective printed versions in the corpus.

Inngangur

Kvæði eru sum munnborin frásøguskaldskapur niðurarvað ígjøgnum fleiri øldir og ættarlið av manna munni. Á hendan hátt hava kvæðini “livað” í teirra tíð, og eru eisini broytt frá tíð til aðra. Frá einum skaldskaparlígum sjónarhorni er tað at kalla skeiwt at skriva upp kvæði, tí tey tá verða “fastfryst synkront”; soleiðis sum tey vóru, tá ið tey vórðu uppskrivað, og verða harvið forðað í at menna seg víðari. Hetta er eitt afturstig fyrí kvæðini sum skaldskap. Hinvegin eru tilíkar uppskrivingar av stórum málsligum virði fyrí millum annað málgranskunar, ið hava áhuga fyrí synkronari (samtíðar-) og diatopiskari (málførir-) málfrøði.

Tá ið farið varð av álvara undir at skriftfesta kvæðini seinast í 18. øld og í fyrru

helvt av 19., var hetta í roynd og veru byrjanin til eitt nýtt granskigarøki, kvæðagranskingina. Kvæði hava verið kannað við atliti at bygnaði, “miðlan”, yrking, uppruna, aldur, málsligum eyðkennum v.m., og tað verða serstakliga tey málsligu eyðkennini, handan grein fer at snúgva seg um.

Kvæðini og kvæðauppskrivingin fáa ofta heiðurin av at hava verið orsókin til, at fóroyskt mál ikki fór fyri bakka um aldarskiftið 18./19. øld ella nakað seinni, og hetta hevur givið teimum eina støðu sum málvarðveitandi. Tað er eingin loyna, at fleiri orð og orðingar, ið eru at finna í kvæðunum, eru niðurarvað rættiliga óbroytt beinleiðis úr norrøna frummálinum, sum fyri nógvar málfrøðingar er vorðið málsliga fyrimyndin.

Undir framvøkstrinum av fóroyska skriftmálinum frá um miðja 19. øld og frameftir varð farið miðvist undir at vinna hesum kvæðaorðum og øðrum orðum ta hevd, tey høvdu havt í forðum. Roynt var somuleiðis at lúka “málspillur”, serstakliga donsk orð, burtur úr skriftmálinum, ivaleyst í vónini um, at hetta fór at ávirka talumálið eisini. Kvæðini sjálvi høvdu eisini fleiri tilík orð við, ið kundu metast at vera donsk; elstu kvæðini eru mett at stava frá umleið ár 1300, tvs. áðrenn ein kann siga, at norrønu málini vóru farin at líkjast frá hvørjum øðrum.

Kvæðini innihalda eisini, vegna tess, at tey eru lyriskur skaldskapur, ofta “serligar” formar av orðum, og rím og rúmta hava eisini havt ein avgerandi leiklut, hvat viðvíkur orðasniði.

Tá ið farið varð at reinskriva kvæðini seinast í 19. øld, var endamálið ikki longur einans málvarðveitsla, men nú meira ment-

anarvarðveitsla, tó í tíðarinnar anda varð í hesum arbeidi lagdur dentur á at gera hetta “ensartet og sprogrigtigt”, fyri at nýta orðini hjá innsavnaranum Svend Grundtvig.

Ikki skerst burtur, at kvæðini eisini eru bæði episkur og lyriskur skaldskapur, og við at fara ov málpuristiskt til verka, er man í vanda fyri at broyta handan siðaarrv á ein hátt, at niðurskrivaðu tekstirnir ikki samsvara við upprunaligu verkini.

Ein teirra, ið hevur fingist nögv við kvæðamál, Michael Barnes, letur handan spurningin viðvíkjandi málbót og normalisering í mun til upprunahandritini standa rættiliga opnan til víðari kanning. Hann tekur soleiðis til orðanna:

Occasionally in the texts of that edition [*Føroya kvæði*] a word or a line is preceded by a star. Comparison with the diplomatic texts I have been using for this article shows that the star indicates an emendation. Most readers will probably assume, as I did, that where no star is found, no emendation, other than normalisation of the spelling, has been made. Unfortunately this is far from the case. [...] It seems to me unfortunate, to say the least, that the texts of what many will regard as the standard edition of the Faroese ballads should be so unreliable. The main, and [...] possibly the sole purpose of *Føroya kvæði* is to make available to readers the principal variants of the Faroese ballads. What then is the justification for a policy of arbitrary and silent emendation?

(Barnes, 1978: 231f)

Ætlanin í hesi grein er at taka handan spurningin upp og gera eina meting av purismu – málbót í sambandi við normalisering – innan kvæðaútgávur, hvat viðvíkur ljóðfrøðiligar (fonetiskari purismu), orðasniði (ortografiskari purismu), bendingarformum (morpho-

logiskari purismu) og broyting í setningsbygnaði (syntaktiskari purismu). Harumframt er ætlanin at meta um, í hvønn mun hetta kann hava broytt kvæðini við atliti at innihaldsligum, t.e. semantiskum, broytингum.

Tað er ógjørligt í einari so avmarkaðari grein sum hesi at taka støði í einum alt ov stórum tilfari, so sum grundarlag undir hesum er valt at taka ávís handrit burturúr, og verða hesi samanborin við *Føroya kvæði*. Greinin kemur náttúrliga at fella í tveir partar; ein ástøðispart og ein sannroynadarpart. Í ástøðiliga partinum verður fyrst komið inn á søguna aftanfyri kvæðagranskingina og endamálinum/endamálunum við kvæðauppskrivingini, sum longu nevnt við í innleiðsuni. Síðani verður gjört greitt fyri purismu, málbót og normalisering í samband við framvøksturin av skriftmálinum.

Eftir hetta verða í sannroynadarpartinum nakrir ítökiligir handritstekstir samanbornir við normaliseraðu útgávuna í *Føroya kvæði*. Viðgerðirnar eru bygdar soleiðis upp, at fyrst verður stutt gjört greitt fyri skilmarking av hugtøkum. Síðani verða kvæðini viðgjørd hvort fyrí seg við atliti at broytingunum, ið hava staðist av normaliseringini. Til endans verður tikið samanum og niðurstøða gjørd.

Aftast í greinini er yvirlit yvir tey handrit og tær útgávur, nýttar hava verið.

Meginreglan í kvæðainnsavningini hjá Grundtvig var, at verkið skuldi verða “ensartet og sprogrigtigt” og viðgjørt kritiskt; heilar tekstrformatiðir skuldu koyrast burtur, um hesar áttu at verða mettar sum nýgerðir ella tiknar inn úr øðrum leivdum, men hann viðgongur, at hetta er nærum ógjørligt at gera við fullari vissu.

Eftir at verkið var liðugt, vórðu eisini skoyttir uppí tekstir, ið frammanundan høvdu verið saknaðir, yvirsæddir ella av misgáum ikki tiknar við frá byrjan av. Men harumframt metir Jørgen Bloch, at Sv. Grundtvig við vilja hevur valt at síggja burtur frá nøkrum verkum av átrúnaðarligum orsökum: – *Jólavísa* og *Púkaljómur* (ið hevur motiv úr *Paradise Lost* eftir John Milton). Samanber eisini Rasmussen (1987: 67f).

Grundtvig hevði í roynd og veru 2 meginreglur (ella 3, um síðstnevnda meting hjá Bloch er røtt, men hendar er ikki av týdningi fyri hesa grein). Fyri tað fyrsta ætlaði hann at útgeva *Føroya kvæði* “ensartet og sprogrigtigt”, og harumframt ætlaði hann at fremja keldukritikk móttvegis nýgerðum. Havandi í huga, at kvæðini ikki altíð eru málsliga røtt frá uppskrivarans hond av, vil hetta slagið av meginreglu í roynd og veru í sær sjálvum vera nýskapandi – kvæðini fingu eitt snið, tey ikki høvdu havt fyrr.

Áskoðanir á málrøkt

Svabo hevði einans talaða málið at halda seg til, tá ið hann uppskrivaði kvæðini. Tað er givið, at Schröter og Jóannes í Króki í minsta lagi hava havt stavseting Svabos at dúvað uppá, og í hvussu er Schröter tykist ávirkaður av hesum. Stavseting Svabos hevur tó í besta føri tænt sum eitt slag av leiðbeining; tað fonetiska stavsetingarprinsippið er eisini tað dominerandi í teirra uppskriving.

Heilt øðrvísi er støðan, tá ið Hammershaimb tekur við sum kvæðainnsavnari og -útgevari í seinnu helvt av 19. øld. Í mun til teir undanfarnu hevur Hammershaimb ein

hollan kunnleika til norrøna fornmálið. Út frá hesum myndar hann eisini fóroyska skriftmálið, sum við fáum broytingum er tað, vit kenna í dag. Við í sína *Anthologi* tekur hann eisini 38 kvæði og tættir, ið hann hevur normaliserað eftir sínari ortografi frá 1846. Tað er eingin loyna, at Hammershaimb við hesum setti sær fyri at restituera tekstir; hann endurgevur teir, sum hann heldur teir hava sæð út í samtíðarfóroyiskum, tá ið teir vórðu yrktir.

Árini ímillum 1846 og meir enn hálva øld fram varð vigað fyri og ímóti hesi ortografi. Serliga var tað tjóðskaparrørslan og Føroyingafelagið seinast í 19. øld, ið tóku hesa stavsetning til sín, men eisini har voru ósemjur. Spurnartekin varð sett við grundarlagið fyri at nýta hesa arkaisku stavsetning; rákið seinast í 19. øld var júst tað øvugta á øðrum økjum. Tann mest virdi móttøðumaðurin hjá Hammershaimb í hesum føri var Jakob Jakobsen, doktari í norrønari filologi. Hansara áskoðan á skriftmálið var ávirkað av nationalistiska rákinum í samtíðini, har eitt ideal var, at man einans átti at endurgeva tað, sum man kundi eygleiða. Hann setti sjálvur fram eitt uppskot um stavsetning, ið legði seg munandi nærrí at tí talaða málínunum enn Hammershaimbs, men viðgongur, at hetta vegna málförismunir ikki kann vera normgevandi fyri allar fóroyingar. Hetta metir hann tó vera ein minni trupulleika, av tí at fóroyingar sum heild skilja hvønn annan utan trupulleikar. Um ortografisku stavsetningina hjá Hammershaimb sigur hann soleiðis:

I løbet af dette Aarhundredes første Halvdel har Begejstringen for Oldsproget og Oldliteraturen

imidlertid været i stadig Stigen, og denne Begejstring over det nyopdagede Terræn giver sig en hel Del Udslag. Alt skal, saa vidt muligt, føres tilbage til Oldsproget, de skandinaviske Sprogs hidtil saa ringeagtede Moder. For et af de Udslag, som denne Begejstring for Oldsproget har medført, regner jeg Hammershaimbs «normaliserede» færøske Skrivemaade, der i saa høj Grad nærmer Sproget til Oldnordisk eller, om man vil, Islandsk, der i Skrivemaade staar Oldsproget saa uhyre næra. [...] Mange vilde dengang med meget større Interesse lære at kjende de literære Skatte, som Færøerne gjemte, end de vilde studere selve det færøske Sprog [...]

(Jakobsen, 1957[1901]: 30)

Endamálið við at trúva í hetta er ikki at viga fyri og ímóti ortografisku stavsetningini hjá Hammershaimb, men meiri fyri at vísa á, hvussu áskoðanirnar um skriftmálið verða fluttar aftur og fram ímillum norrønt (Oldsproget) og talaða málíð sum ideal, og at Jakobsen metti Hammershaimbs hugtikni av fornmálinum viga meiri enn praktisk atlit sum grundgeving fyri at nýta hetta sum skriftmál. Ikki uttan orsök hava Hammershaimb og Jakobsen verið mettir sum ávikavist romantikari og nationalistur, umboðandi hvør sítthugrák, ið gjørði seg galddandi seinast í 19. øld.

Hvussu var og ikki, so varð tað Hammershaimbs stavsetning, ið vann frama, og í ein stóran mun kann eisini sigast, at hansara puristiska áskoðan somuleiðis varð tikan til eftirtekta av eftirtíðini. Tá ið orðabókin *Fóroyesk-donsk orðabók* kom út fyrstu ferð í 1927-28, tók hendar støði í teimum serfóroyisku orðunum, meðan lánorðini nærum vórðu útihýst. Í endurskoðaðu útgávuni frá 1961 eru fleiri lánorð við, men hesi eru merkt við *talespr.* fyri “talesprog”.

Normalisering av *Føroya kvæði*

Í *Føroya kvæði* kann tosast um 5 slög av broytingum, sum ritstjórarnir hava gjort móttvegis handritunum. Hesar eru 1) fonetisk normalisering, 2) ortografisk normalisering, 3) morfologisk normalisering, 4) syntaktisk normalisering og 5) semantiskar broytingar.

Fonetisk normalisering merkir broytingar av tekstinum, ið hava við sær, at ljóðligu viðurskiftini broytast. Hetta slag av normalisering er mest eyðsýnt, tá ið tað kemur til málførismunir, har upprunamálið nýtir eitt ljóð í einum ávísum orðasambandi, og skriftmálið eitt annað. Til dømis tá ið handritini í suðuroyarmálfórum nýta teknið *e*, og normaliseraða útgávan nýtir teknið *æ*, ella har eitt nú bæði *eu* og *ou* verða skrivað ó og harvið umboðar meiri enn eitt ljóðvirði. Á hendan hátt hvørva fleiri bygdamálseyðkenni.

Ortografisk normalisering viðvíkir rættингum í stavsetingaráttinum, uttan at tað er neyðugt, at ljóðligu eginleikarnir broytast fyri tað, har möguligir skeivleikar í stavsetting (orðabygnaði) verða rættaðir. Hetta er sjálvsagt mest vanligi formurin fyri normalisering, og sostatt skal hetta ikki verða lýst út í æsir. Heldur verður storrri dentur lagdur á at finna undantök frá meginregluni, t.e. har *Føroya kvæði* annaðhvört ikki hevur normaliserað eitt málsligt anomali, hóast tað kundi verið væntað, ella hevur normaliserað á ein óvæntaðan hátt.

Morfologisk normalisering merkir rættingerar í bendingini; har orð eru bend skeiwt í handritunum, verða hesi ofta (men ikki altið) normaliserað. Til dømis hava handritini ofta lyndi til at skifta heldur tilvildarliga millum eintalsendingina *-ar* og fleirtalsendingina

-a í hvørsfalli av navnorðum. Tá hetta verður rættað, er talan um morfologiska normalisering. Tað er greitt, at hetta í hesum døminum við hvørsfallinum ofta kann vera talan um feilskriving; at uppskrivarín í fórum ikki hevur hoyrt *-r* í útljóði. Tílíkt má allaroftast vera ein meting.

Syntaktisk normalisering merkir rættingar ella broytingar í setningsbygnaðinum, tvs. at ritstjórin annaðhvört er farin inn og hevur sett eitt ella fleiri orð (setningsliðir) afturat inn, ið ikki eru at finna í upprunahandritinum, ella hevur tikið ein ella fleiri setningsliðir úr, og annars altið tá ið syntaksin verður broytt, t.e. tá orð verða flutt innanhýsis í setninginum.

Semantisk broyting merkir, at ritstjórnin hevur – möguliga vegna eitt slag av málsligari normalisering – gjort broytingar í sjálvum innihaldinum av kvæðinum.

Gongurólvs kvæði í uppskrift Svabos (CCF 29A).

Sum nevnt hevði Svabo ongar ortografiskar rætningslinjur at halda seg til, og sostatt byggja allar hansara kvæðauppschriftir á framburðin. Tó skrivar hann altið *eū*, tá ið hann skal endurgeva ó (eittans undantak er í ør. 99: *fjouna*), og *aa* fyri á, sum í fyrstu syftu kann líkjast norðoyarmálföri. Men hvört *aa* er at uppfata sum langt *a* ([a:]) er tó ivasamt, av tí at Svabo var vágamaður. Munur er eisini á *aa* í t.d. *Maana* (mán-að/mána; 3, 4, 86), *Aatjan* (átjan; 7) og *aa* í eitt nú *aarla* (árla, 12), *Haandum* (hondum, 58), *haatt* (hátt, 17). Í teimum báðum fyrra fórinum er framburðurin [ə] ella [a:], meðan hann í seinna er minnir meira um å [ɔ], eins og í donskum.

Við fyrimynd í donskum skriftmáli skrivar Svabo eisini øll navnorð við stórum byrjanarstavi. Fyri í skrivar Svabo *uj*, fyri ú verður skrivað *ū*. Tvíljóðið *ei* [aɪ] verður endurgivið *aj*, *ey* [ɛɪ] skrivar Svabo *ej*, og *æ* [ea] skrivar hann *eā*. Sum navnháttarmerki ella infinitivsmarkør nýtir Svabo bókstavin à heldur enn danska og nútíðarføroyska *at*.¹ Long sjálvljóð verða skrivað dupult, t.d. *Hoon* fyri *hon* [ho:n]. Tó verður sjáldan gjørdur munur á stuttum og longum hjáljóðum. Affrikatarnar [cç] og [fj], umboðandi ávikavist *kj*- og *gj*- ljóðini í nútíðarføroyskum, skrivar Svabo eisini *kj* og *gj*.

Fonetisk normalisering, sum eitt nú *sest* → *setst* (17) og *ist* → *ytst* (94): – *t* er skoytt uppí, har tað hoyrir heima, tó ikki verður framborið í talumáli – og sum sæst av dømunum *Bûspritun* → *bugsprytum* ([uθ:] → [u:]; 9, 10); *idla* → *ella* ([i] → [ɛ]; 46); *Kølmirkri* → *kolmyrkri* ([œ] → [o]; 42), kemur fonetisk normalisering vanliga fyri, har ivamál er í framburðinum.

Málföriseyðkenni verða rættað, sum eitt nú *Frendun* → *frændum* (34, 39). Skiftið millum *æ* og *e* í handritunum kann til tíðir tykjast heldur tilvildarligt, t.d. *Hændur* → *hendur* (33).

Orðið *ejgjast* er broytt til *eykast* (42), og hapax-orðið *Fréuskeáp* er broytt til *fróðskap* (1) í *Føroya kvæði*. Í báðum fórunum eru ljóðbroytingar farnar fram; *gj* er vorðið til *k* í fyrra døminum, og *ēū* er normaliserað til ó í tí seinna. Framburðurin, sum avspeglast av ónormaliseraðu stavsetningini, er tó varðveittur í nólsoyarmálföri. Hugsandi er, at hesin serligi framburðurin av ó hefur verið kvøðin fyri uppskrivaranum. Hví orðið *Frosnir* (2), ið eyðsýnt er eitt mistak, verður

tikið við í normaliseraðu útgávuna óbroytt, er óvist.

Føroya kvæði rætta eisini Svabo, tá ið hann skrivar ø (ljóðskrivað [œ]; her at fata sum stutt allofon av ó) frammanfyri skerping; *Sjøgv* → *sjógv* (23), *skøgva* → *skógvar* (6), *Høgv* → *hógv* (71).

Hóast Svabo rættiliga konsekvent skrivar -un í endingum, har fornmálið hevði -um, eru tó einstök fóri, har -um er at síggja: *Hûum*, *Bûum* (rímorð til hvort annað; 83), *Aastum* (85), *mium* (90) *Frium* (91), *honum* (113) og *Færum* (114). Hetta er áhugavert, tí hann hevur neyvan hoyrt tað framborið soleiðis. Møguleikin fyri, at hann hefur skrivað tað av eftir einum øðrum handriti, hefur verið nevndur í hesum sambandi.

Tær flestu ortografisku rættingarnar í *Gongurólv kvæði* viðvíkja samansettum/ ósamansettum orðum. Vanligt var hjá Svabo at skriva orð, ið nú á døgum verða uppfatað sum einstök, samansett orð, í tveimum, og verður hetta í *Føroya kvæði* rættað til einstök orð, serstakliga navnorð+navnorð: *Morgun Tuj* → *morguntíð* (6), *Briggju Spora* → *bryggjusporða* (11), *Havna-Léa(i)* → *havnalag(i)* (13, 25), *Jøkjil stréadi* → *jøkilstræti* (32), *Trølla Taatun* → *trøllatáttum* (56), *Trødla Glajm* → *trøllagleim* (52), *Manna-Bajn* → *mannabein* (63, 64), *Hedlis-Gølv* → *hellisgólv* (71), *Hadlar Diir* → *hallardyr* (94), *Oxa-Léar* → *oksalær* (72), *Oxa-Suju* → *oksasiðu* (73), *Trødla Bodnun* (78)/ – *Botnun* (120) → *Trøllabotnum*, *Kobba Sinur* → *kobbasinur* (80), *Hamra Hûum* → *hamrahúðum* (82)², *Roisnis Verk* → *roysnisverk* (77), *Hummar Kløgv* → *hummarklógv* (125), *Moiggja Land* → *moyggjaland* (83), men eisini sagnorð+sernavn: *Gongu-Rolv-*

ur/Gongu Rolvur/Gongu Rolv → Gongurólv(ur) (16, 20, 30, 36, 38, 42, 46, 57, 125) og sernavn+sernavn: *Lindini Mjaav → Lindinimjáv* (97, 100, 103 og 104). Harumframt einaferð í færinum fyriseting+fyriseting: *ujkja → ihjá* (81). Orð, sum möguliga av Svabo ikki hava verið uppfatað sum navnorð, verða eisini samansett við navnorðum: *maala Grein → málagrein* (34); *alduns Hûr → aldunshúðir* (80).

Omanfyrstandandi dømi eru øll dømi um málfrøðiliga rættar samansetingar, har handritið somuleiðis hevur rættar formar; í *Føroya kvæði* ræður tað einans um at seta teir saman. Í nøkrum fórum rættar útgávan *Føroya kvæði* tó uppá formarnar: *Mojggjar Land* (gen.sg.) → *Moyggjaland* (gen.pl.; 121); *Vørilda ey* (gen.pl.?) → *vørildar eyð* (gen.sg., 31), *Mojggja-Navn* (gen.pl.?) → *moyggjarnavn* (gen.sg.; 95, 101), *Jøkjl-Stuj* (nom.sg.) → *jøkilsstíg* (gen.sg.; 37). Hóast hesar rættingar allarhelst eru málfrøðiliga rættar at gera, átti ein at væntað, at tað varð viðmerkt í *Føroya kvæði*, at ein rætting varð farin fram, serstakliga í ivamálum, sum eitt nú *Moyggja(r)land*. Í øðrum fórum tilskilar *FK* tó, hvørjar rættingar eru gjørdar: *Upsal Jadl* → *Uppsal[aj]all* (87), *Trød-Botn* → *trøl[la]botn* (24; skrivað *Trød[la]-Botn* í prentaðu útgávuni av *Svabos Færøske Visehaandskrifter*). Undrunarvert er tó, at hendan rætningslinjan ikki verður fylgd konsekvent.

Á sama hátt sum atskild orð verða sett saman, verða onnur frammanundan samansett orð eisini skild sundur. Serstakliga eru tað sagnorð í nút. 2. pers. + pers. fornavn. 2. pers., ið eru at finna samansett: *Kanstu → kannst tú* (68, 69, 71), *manstū → manst*

tú (89). Í einum føri er talan um sambindingarord+hjáord: *uxo → og so* (124), og serliga hjáord+fornavn-samansetningin *tâai/taaï /taaji → tá ið* (56, 57, 88, 89, 125). Hetta er alt í samsvari við galldandi rættskrivingarreglur (tó varð formurin *kannst* í 1954 skiftur út við formin *kanst*).

Morfologisk normalisering: Hinvegin skrivar Svabo í handritinum *séar tú* (92) og *tú séar* (86), og hetta verður normaliserað til ávikavist *sært tú* og *tú sært*. Hetta er eisini rætt sambært galldandi rættskrivingarreglum (sí tó niðanfyri), men ein kann við røttum spyrja, hví hetta ikki verður gjørt í örindi 91, har sagt verður “*Ee séar Man aa Borgar Arm*”, og í *Føroya kvæði* “*Eg sær mann á borgararm*” og ikki “*eg siggi*”. Ein nærliggjandi frágreiðing er kanska, at formurin *siggi* í 1. persóni ikki líkist forminum av sama orði í 2. persóni nóg nögv til at hetta kann kallast tekstnær normalisering. Ein onnur frágreiðing kundi verið, at hetta økti um talið av stavilsum í örindislinjuni. Hendan seinna áskoðanin er tó ikki at siggja í ør. 39, har orðið *Nørjis* við 2 stavilsum verður normaliserað til orðið *Nørkis* við 3 stavilsum. Hvussu er og ikki, so er formurin *eg sær* vanligari enn *eg siggi* í kvæðatekstum. Og hetta sleppur eisini vanliga at standa ónormaliserað.

Hetta sama dømið (*séar tú* → *sært tú* og *tú séar* → *tú sært*) er eisini dømi um at handritini vísa á eina aðra bending í ávísum málføri, enn ta almennu. Í suðuroyar- og sandoyarmálfórum fær sagnorðið nevniliga ikki *-t/-st*-ending í 2. persóni í nútið eintali, stendur tað eftir grundliðin. Bæði í Suðuroy og Sandoy verður orðið *at siggja* bent soleiðis í eintali: (*j)e*g *siggi*, *tú sær*, *hann sær*. Í Sandoy umfatar hetta eisini øvugtu

orðaraðfylgjuna – *síaggi eg, sær tú, sær hann* –, meðan í Suðuroy er hetta ikki at hoyra, men hinvegin ein meira skriftmálsligur framburður; *síaggi (j)eg, sært tú, sær hann* (Weyhe 1996:108). Tá ið handritið hevur *tú sær*, er talan sostatt um eitt málföriseyðkenni, ið verður lúkað burtur av normaliseringini.

Sum heild dugir Svabo væl at skilja ímillum *-ir* og *-ur*-endingarnar í sagnorðum. Tó eru einstök mistök komin fyri: *siglur* (12), *missur* (32), *lujur* (56), *setur* (70, 71) og *livur* (122). Hesi eru oll rættað til ávikavist *siglir*, *missir*, *lyðir* (at *lyða* [á]), *setir* og *livir* í *Føroya kvæði*. Í einum fóri skrivar Svabo *ajtir* (93) fyri *eitur*, hóast hann frammanundan skrivar *ajtur* (4).

Lýsingarorðið *væn* (51), ið er ein analogiskur formur av kallkynsforminum *vænur*, er rættað til *von* í *Føroya kvæði*. Broytingin *Breūur bāär* → *brøður báðar* (hvønnf.fl.; 75) er eisini røtt at gera, eins og *Halgun* → *halgan* (lys.kallk.hvønnf.eint.; 79). *Birur* → *byrðar* (41) er eitt dømi um analogi innanfyri bendingarmynstur; orðið kann upprunaliga hava verið uppfatað sum *byrður (kvennk.hvørf.fl.), ið aftur hevur verið analogiserað frá sterkt benda kallkynsforminum *byrðr* (hvørf.eint. Um hetta orðið, sí Iversen 1994:56). Samanber té ør. 41, har handritið skrivar *Birar*. Hetta er dømi um, at ivamál hevur verið um bendingarformin.

Í ør. 70 verður *Pruju* broytt til *prýði*, og er hetta eisini eitt dømi um at flyta orðið aftur til sítt rætta bendingarparadigm. Hetta kann té tykjast óheppið av tí at orðið er rímorð til *síðu*. Tað sama ger galldandi í fórinum *Knuggjar* (hvørsf.eint.; 41) → *kniggja* (hvørsf. fl.), har rættingin av hvørsfallinum

frá eintali til fleirtal gongur út yvir rímið við orðið *triggjar*. Í ør. 88, har rættingin *mannar* (hvørsf. eint.) → *manna* (hvørsf. fl., rímorð til kenningina *Svannu*; 88) er at síggja, verður aftur eitt hvørsfallsorð í eintali rættað til fleirtal, hesaferð té uttan at gera seg inn á rímið. Broytingin *hansa* → *hans* (40) kann fastast sum samandráttur av *hansara* ella samansett av *hann + sa*, har *-sa* hevur verið uppfatað sum ein bendingarending; hetta er té óvist. *-sa* sum posessivur er í gerandismáli heilt vanligur, men ikki samansettur við persónsfornøvn.

Aðrar smávegis rættingar eru at finna, sum eitt nú *høä* → *høgar* (43), *Dēaä* → *dagar* (82, 107), har talan allarhelst hevur verið um, at uppskrivarin ikki hevur hoyrt *r*-ið í útljóði.

Summi orð, sum í dag verða mett sum skeiwt bend, sleppa té at standa óbroytt í normaliseraðu útgávuni. Orðið *Vetur* (kallk. hvønnf.fl.; 78) er ikki broytt til *vetrar*. Á sama hátt er *Kongjins* (hvørsf.eint.; 11) ikki rættað til *kongsins*, men verður stavsett *kongins*. Hesin formurin er í roynd og veru meira vanligur enn *kongsins*. *Svøri* (1.pers. nútíð eint.; 73, 108, 117) er somuleiðis heldur ikki broytt til *svørji*. Tá ið handritið hevur *svørji* (95, 98, 101), verður hetta endurgivið stavrætt.

Stýrisméavur → *stýrismaður* (4) er allarhelst rætt at taka við óbroytt í týdninginum *róðursmaður*.

Syntaktisk normalisering: Av og á, tá ið ávíssir setningar ikki geva høpi, við tað at teir eitt nú mangla orð, at kvæðahandritið hevur verið ólesiligt osfr., setir *Føroya kvæði* heil orð inn. Hetta síggja vit dømi um í ør. 55., har *hejji onnur* er broytt til *hevði* [ei] *onnur*

í *Føroya kvæði*; örindi 82, har [uj] (*Mojggja Land*) er skoytt uppí, og ør. 112, har [var] er skoytt uppí. Hví júst fyrisetingen í er vald í örindi 82, sigur søgan einki um; orðið *til* hevði verið rættari at nýtt. Í örindi 121 er eisini orðingin *aa* (á) *Mojggjar Land* at síggja.

Semantiskar broytingar: Tað kemur fyri, at týdningurin av ávísum orðum og/ella orðingum er ókendur fyri kvøðaran og/ella uppskrivaran. Orðið *sejggjir* er broytt til *seggur* í *Føroya kvæði* í orðingini *seggur seg við grunnið veður bæði dag og nátt* (19). Hvat høpi er í hesum, er óvist. Tað sama ger seg gallandi við orðinum *rêa* (31), ið verður rættað til *ræð[u]* (*teir ræð[u] frá skipum ganga*). Orðið *ræ* í hesum føri skal tó helst heldur skiljast sum “avgera”; sbr. *Norrøn ordbok*, greinin **ráða 3**. Í ør. 50 er broytingin *tvua → tó at at finna*, og orðið *umbora* (22) verður í *Føroya kvæði* endurgivið [*h*]um-bora. Normaliseringin *nujur → ný[t]ur* (123) gevur heldur ikki nakra serliga meinung. Í örindi 11 verður *gjiltu brandi* rættað til **gylta brandi* í *Føroya kvæði*. Tað er tó ivasamt, um Svabo hevur fatað orðið sum navnorð. Hann nýtir annars altið stóran byrjunarstav í navnorðum. Her er broytingin í bendingini ávist við einari stjørnu, og sama ger seg gallandi, tá ið kenningin *Svanna* skal endurgevast. Svabo skrivar hetta sum *Jumfru Svéana*, og hetta verður endurgivið *jomfru *Svannu* í *Føroya kvæði*.

Harumframt eru eisini broytingar farnar fram, ið broyta uppá sjálvt innihaldið í frásøgnini. Í ør. 72 fer eitt “málfrøðiligt kynsskifti” fram; *han* (hann) í handritinum verður til *hon* í *Føroya kvæði*. Tað er lítið sannlíkt, at hetta er eitt mistak, av tí at tað

verður endurtikið í örindi 73, og tá ið Svabo skrivaði orðið *hon*, stavsetti hann tað altið *hoon*, við duplum sjálvljóði fyri at marka longd.

Eisini broytir normaliseraða útgávan tekstin í ør. 35: *Gudl o Feā* verður rættað til *gull og silvur*. Og seinni síggja vit *lær ikkji adlan Tuj → lær ikki allan stund* (118), ivaleyst analogiserað frá ør. 119. Í örindi 118 er síðsta orðið *Tuj* enntá rímorð til *Skuj* (ský). Í örindi 120 sæst eisini broytingin *tan hin sjenda → hann hin sjeynda*, hóast upprunalliga orðið *tann*, vísandi til orðið *vetur*, hevði verið málsliga rættari at nýtt. Hvæ grundgevingin er fyri at gera tilíkar broytingar, ella um tær yvirhøvur eru tilætlaðar, kann einans gitast um.

Í *Gongurólvs kvæði* er sostatt heilt greitt, at nógvar broytingar eru farnar fram í samband við normalisering, bæði hvat viðvíkur vanligari normalisering, t.e. ljóðfrøðiligari og stavsetningarligari normalisering, men eisini á bendingar- og týdningarástigi eru farnar fram broytingar í mun til upprunahandritið. Farið verður heldur lætt um, tá ið komið verður fram á orð, ið ikki eru skillig, og tað kann tykjast sum um uppskrivararnir hava valt eina heldur lættkeypta loysn í fleiri fórum. Í summum fórum verður eitt rímorð “ofrað” til frama fyri málbótini, meðan í øðrum fórum verður hildið fast við rímið heldur enn málsligu atlítini. Onkustaðni verða broytingarnar viðmerktar við stjørnu, aðrastaðni ikki. Í nøkrum støðum verða rættingar skotnar inn í hornklombrur, í øðrum støðum ikki. Eingin eyðsýniligur tummilfingurregul tykist vera fyri, hví málið verður bøtt í ávísum fórum, og ikki í øðrum, og hví gjørt verður vart við nakrar broytingar

og ikki aðrar. Á næstu síðunum verður kann-að, hvussu hetta sama ger seg galdandi í *Ólavi Riddararós og álvamoy* í uppskrift Schröters.

Ólavur Riddararós og álvamoy í uppskrift Schröters (CCF 154 A).

Í mun til Svabo, ið als ikki hevði nakra fóryska ortografi at halda seg til, var Schröter eitt sindur betri fyri, við tað at Svabo í ein ávísan mun hevði gjört eitt undangongu-arbeiði á hesum øki. Tó so, Svabos stav-seting var aldrin at fata sum ein skriftmáls-normalur ella ortografi – fonetiska megin-reglan var enn framherjandi – men meira sum ein leiðbeining. Tann mest grundleggjandi munurin á Svabos og Schröters stav-seting eru, at ó verður hjá Schröter endur-givið *ou*, sum hetta tvíljóðið verður fram-borðið í Schröters eagna málføri, havnarmáli.

Fonetisk normalisering: Eins og hjá Svabo, so er stundum ivi um *e* og *i* í bæði herðingasterkum og herðingaveikum stav-ilsum; *gjivi* → *gevi* (herðingasterkt; 5); *aarin* → *áðrenn* (herðingaveikt; 27). *Haiu* → *heiði* (2) er dømi um, at bland eisini er komið ímillum *i* og *u* í útljóði, umframt at *ai* verður normaliserað til *ei*. Stutt *o* og *a* frammanfyri 2 hjáljóðum eru eisini komið í bland: *Tú tort ikki fletta* → *Tú tarft ikki flætta* (12).

Málföriseyðkenni fella burtur, *Fletta* → *flættað* (10), *Dansun* → *dansin* (11), *kjera* → *kæra* (33). Hetta síðsta kann tó neyvan við fullari vissu kallast eitt dialektalt eyðkenni. Møguliga hevði tað kunnað verið roknað sum sosiolekt, men tað er helst rættast at rokna hetta sum lánorð úr donskum.

Ortografisk normalisering: Schröter hevur einstök orð, ið verða skrivað í tveim-

um, aloftast við bindistriku, og verða hesi rættað til eitt orð: *Laiga-Lind* → *leikalind* (3), *Elvar-Rann* → *elvarrann* (7), *Elvar-hus* → *elvarhús* (8), *Elvar-Fljou* → *elvarfljóð* (9).

Somuleiðis eru nøkur samansett orð at finna, og eru tey av sama slagi sum hjá Svabo, nevnliga 2. pers. nútíð eintal + 2. pers. persónsform.: *Hoirtu* → *hoyr tú* (27), *viltu* → *vilt tú* (17, 18), *ertu* → *ert tú* (31) og serliga hjáorð+fornavns-konstruktiónin *taaï* → *tá ið* (30), men eisini fyriseting + navnorð: *Uigjaar* → *i gjár* (35); *ujmorgjin* → *i morgin* (19, 21) og hjáorð + sagnorð: *Údkom* → *út kom* (10).

Morfologisk normalisering: Eins og hjá Svabo verður 2. pers. nútíð eintal av orðinum *skal* skrivað *skéal* (1, 16). Hetta er rættað til *skalt* í *Føroya kvæði*. At *hengur* er broytt til *hongur* (1) er dømi um analogi ímillum bendingar, har *hengur* allarhelst er analogiserað frá tí líknandi sagnorðinum *heingja* (ið eitur *heingir* í 2. og 3. pers. nútíð eintali).

Broytingin *spåa* → *spáað* (6) kann skoðast á tveir hættir: annaðhvort umboðar *åa* langt ljóð ([ɔa:]) og vísir sostatt til ein form *spáð*, og um so er, er broytingin óheppin, bæði tí at talan er um eitt rímorð til *fraa* (*frá*), og tí at hetta økir um talið av stavilsum í reglu-ni. Men í framburði fellir hetta seinna a’ið nærum saman við tí fyrra, og talan hevur helst verið um tvíljóð + *a* ([ɔa:a]). Hammershaimb endurgevur hetta *spáð*.

Í handritinum verður høvuðspersónurin einaferð nevndur *Óli* (*Ouli*; 39). Hetta er broytt til *Ólav*, sum í roynd og veru er ein skeivur formur, av tí at talan er um hvørfall eintal. At hetta ikki verður rættað til *Ólavur*,

er allarhelst fyri at varðveita talið av stavilsum. Hammershaimb ger somu broyting.

Dupultbindingin *tujn Sjúrtan* (4, 5) verður ikki rættað til einkultbinding (tvs. *tín skjúrtan*) í *Føroya kvæði*, sum ein kundi væntað, men verður endurgivin *tín skjúrtan*. Hetta er vanligt í kvæðamáli, og hevur sín uppruna í norskum.

Heldur einki verður gjört fyri at rætta “amputeraðar” formar sum *sjúk* (18) og *bleik* (34), vísandi til kallkynsorð, til ávikavist *sjúkur* og *bleikur*. Her hava ritstjórarnir helst ikki viljað gingið rútmuni og ríminum ov nær.

Sjú vintur verður endurgivin orðarætt, *sjú vintur* (18, 19, 21, 22), og danisman *snublaji* (30, 33) somuleiðis endurgivin tekstnært, *snublaði*.

Heldur ikki hava ritstjórarnir gjört nakað við formin *Bûda* (37) og rímorðið til hetta, *prûda* (*ibid.*). Hesi verða snøgt sagt endurgivin *búda* og *prûda*, hóast einki hópi er í hesum orðum í feroyskum.³

Bert eittans dömi er um syntaktiska normalisering; í einum føri verður eitt orð innsett, og hetta verður sett í hornklombrur. Í ør. 35 verður orðið *[sum]* skotið uppí. Hetta er gjört fyri at gera setningin málsliga rættan, men ger tó tað, at ørindisreglulongdin verður økt við einum stavils.

Í normaliseraðu útgávuni av hesum kvæði í *Føroya kvæði* eru ikki nær námind eins nógvar broytingar at finna sum í *Gongurólvs kvæði*. Ein orsøk til hetta kann sjálvandi vera longdin av kvæðunum, men framvegis má sigast, at talan ikki er um stórvegis broytingar aðrar enn tær vanligu viðvíkjandi stavseting. Í tí eina førinum, har *Føroya kvæði* setir eitt orð inn, verður hetta eisini

viðmerkt við at seta hetta í hornklombrur. Tó eru einstakar broytingar at finna, sum ikki verða viðmerktar, men hesar eru sera fáar í tali.

Hjá Hammershaimb er støðan – sum væntað – ein heilt onnur. Tað tykist sum um hann hevur tikið sær fullkomiliga fríar ræsur til at samanseta kvæðið eftir eignum ynski, og er tað serliga ritstjórnánin av heilum ørindum, sum hann tekur burturúr og setir inn, sum loypur í eyguni. Tó er vert at leggja til merkis, at Hammershaimb í hvørjum einstökum føri viðmerkir, hvar hann ger eina broyting, og hvussu hann ger hesa.

Skrímslið í uppskrift Jóannesar í Króki (CCF 90 B).

Ávísir munir eru at finna í stavsettingini hjá Jóannes í Króki í mun til teir undanfarnu kvæðauppskrivarnar. Ljóðið [æ] endurgevur hann stundum *æ*, stundum *a*, eins og í dag, og í einum føri sum *ae* (*dae*, ør. 1).

Um hetta einstaka kvæðið er at siga, at tað tó er eitt sindur serstakt. Við einum undantaki – orðinum *at* í 11. ørindi – er tað fullkomiliga leniserað (lokljóðini *p*, *t* og *k* eru viknað til *b*, *d* og *g*), *i* í næstsíðsta, herðingaveika stavilsí (penultima), sær ikki út til at vera viknað til *e*, sum annars er vanligt, og munurin á *-ir* og *-ur* endingum í sagnorðum samsvarar við ortografiina (tó eitt undantak í penultima í ør. 3: *davirin*), og einki stutt *ø* er at finna í tekstinum.

Fonetisk normalisering: Ein rætting, ið kemur ofta fyri, er broytingin *æ* → *ø* (ö); *jærini* → *jørðini* (6), *trælskum* → *trøllskum* (7), *færslí fjædl* → *førslu fjøll* (28) og tess rímorð *ædl* → *øll* (28), *vædli* → *vølli* (41), *hæggji* → *høggi* (22, 23), *værild* → *vørild*

(20, 36). Somuleiðis ger broytingin *e* → *ø* (*ö*) seg ofta galdandi: *qverki* → *hvørki* (9, 12), *gjerdar* → *gjørðar* (18), *qverjum* → *hvørjum* (24). Tó verður orðið *qveldi* (2, 25, 42) ikki normaliserað til *kvøldi* í *Føroya kvæði*, men verður endurgivið *kveldi*.

Eitt dømi um bland ímillum *e* og *i* í herðingasterkum stavlsi er eisini at finna; *idla* → *ella* (8), og orðið *veidgjir* (31) verður monoftongerað til *veggir* í *Føroya kvæði*.

Ortografisk normalisering: Fyrstu reglurnar *Ta var um ajn halgun dae / man mee rat um minna* (1) er broyttur til *tað var um ein halgan dag / man meg rætt um minna* í *Føroya kvæði*. Eisini koma broytingar sum *maa* → *man* (13) fyri, umframt at eitt hiatusinnskot verður koyrt burtur; *touvast* → *tóast* (11).⁴

Heldur løgna orðið *cisfriuigji* (16, 31), ið allarhelst sipar til timbur (við) úr cypress-tróum, verður skrivað *syprisvið í *Føroya kvæði*.

Harumframt stendur *so fædl tajrra findi ad* í ør. 11. Her hava ritstjórarnir av *Føroya kvæði* mett, at hetta eftir røttum eigur at vera *fundi*.

Morfologisk normalisering: Eins og í báðum omanfyristandandi kvæðunum, er hvørsfall eintal og hvørsfall fleirtal komið í bland í handritinum, og verður hetta rættað: *orar* → *orða* (8), *helja* → *heljar* (23), og somuleiðis er 2. pers. nútíð eintal aftur fyri rættingum, *man* → *manst* (26). Eisini verða táverandi málsligar villur rættaðar, *purpurklajir* → *purpurklæði* (19, 34).⁵

Viðvíkjandi *uj fista* í sambandinum *taa fliid mar fram uj fista* (14), kann vera trupult at meta um, hvørt *uj* her er at fata sum ein fyrisetning ella eitt afturbeint fornavn. *Føroya*

kvæði velur fyrra möguleikan og endurgevur hetta *tá flyt mær fram í fyrsta*. Hammershaimb velir tann seinna og endurgrevur hetta *Flyt mær fram ið fyrsta*.

Semantiskar broytingar: Skrímslið inniheldur fleiri heldur eksotisk orð, ið hava verið ókend á døgum Jóannesar í Króki. Hesi viðvíkja ríkidøminum, sum skrímslið skal lata bónanum fyri at hava vunnið talvið ímóti sær. Soleiðis eigur tað, sum uppskrivarín hevur hoyrt sum *peningsvirði* og hevur endurgivið *penings virði* (18) at verða *Fenix fiðri* (fjaðrar Fenix'). Vit eru í teirri hepnu støðu, at hesi ørindini viðvíkjandi eksotiska ríkidøminum verða endurtikin, og í ørindi 34 verður eisini skrivað *Fenix fiðri*. Ør. 18 er tó ikki rættað í *Føroya kvæði*. Tað er ør. 16 hinvegin, har *fugla bajni* → *filabeini*. Í endurtökuni av ør. 16 stendur tó *fujla baini* (31) í handritinum. Normaliseringin av *ald-on sujn* (14, 29) verður somuleiðis markað við einari stjørnu, *aldinsvín. Hvørt hendað normalisering er røtt, er ivasamt.

Eins og í *Ólavur Riddararós og álvamoy* inniheldur Skrímslið heldur ikki tað heilt stóra talið av broytingum í normaliseraðu útgávuni í *Føroya kvæði*, um berast skal saman við *Gongurólvs kvæði*. Tó eru einstakar at finna, men herav eru aftur onkrar markaðar við stjørnu. Óviðmerktu rættingarnar í útgávunum av hesum kvæði í *Føroya kvæði*, ið ikki eru annaðhvørt fonetisk ella ortografisk normalisering, eru nærum ongar, men tó er ikki heilt frítt.

Samanumtøka og niðurstøða

Tá ið takast skal samanum, kann ein illa annað enn taka undir við framsetningini hjá Michael Barnes um *Føroya kvæði*, tá ið støði

skal takast í teimum trimum kvæðunum, ið viðgjørd hava verið. Rættingar í tekstunum eru í umfatandi mun farnar fram, og ofta verður hetta gjørt óviðmerkt. Barnes metti tó, at stjørnan merkti, at talan var um eina málbót; sambært bd. VII av *Føroya kvæði*, sum ikki var komið út, tá ið Barnes skrivaði sína ritgerð, merkir stjørnan tó eisini, at uppskrivarnir hava roynt at gitt seg til upprunaorðið. Tó verður stjørnan *eisini* nýtt til rættingar, bæði stilistiskar og málsligar. Annars eru tað hornklomburnar, ið eru ætladar at umboða málfrøðiligar rættingar, útfyllingar av “lacuna” og tekstligar broyttingar annars, ið skulu vísa á, nær rættingar í tekstinum eru farnar fram.

Sum ávist, so rættar útgávan í *Føroya kvæði* tekstirnar fonetiskt og ortografiskt, t.e. tillagar tekstirnar til skriftmálið, men í har eru eisini fleiri dømi um, at bendingar eru broyttar og enntá at syntaksin av ávísum setningum er broytt við at seta orð inn, eftir eini meting um, hvat *møguliga* kundi staðið har. Og í fórum verður farið so langt, at kvæðini í normaliseraðu útgávuni ikki samsvara semantiskt við upprunaligu handritini. “Málfrøðiliga kynsskiftið”, ið nevnt var í *Gongurólv kvæði*, er tað mest framtraðkandi dømið uppá hetta í hesum trimum kvæðunum.

Tá ið hetta er sagt, so skal tó sigast, at hetta ikki er líka framherjandi ígjøgnum alla útgávuna, og varierar nógv frá kvæði til kvæði. Í teimum trimum kvæðunum, ið gjøgnumgingin hava verið, eru málsligu rættingarnar mest framherjandi í *Gongurólv kvæði*, meðan tær í hinum báðum eru lutfalsliga fáar. Treyðugt so, hini kvæðini eru eisini munandi styttri (sbr. eisini við-

merking Barnes’ um munin millum tættir og kvæði viðvíkjandi málfrøðiligum støðufesti; 1978:223), og frá einum fyrimyndarligum sjónarhorni áttu tilíkar als ikki at verið at funnið.

Hammershaimbs uppskriftir av *Ólavi Riddararós* og *Álvamoy* og *Skrímslinum* eru eisini tyðiliga merktar av einari puristiskari hond. Hammershaimb krógvær ikki, at hann roynir at endurgeva tekstirnar, sum hann, út frá sínum kunnleika um norrøna filologi, heldur at teir einaferð hava verið. Fyri at gera hetta, broytir hann uppá bæði ljóðfrøðilig og stavsetningarlig viðurskifti, bendingar, syntaks og merking. Tað má tó sigast til hansara fyrimun, at hann konsekvent viðmerkir tað, sum hann ger. Hevur hann broytt tekstin, verður tað viðmerkt í fótnotu, umframtil tilskilað, hvat upprunahandritið hevði í staðin. Tað er saknur í einari samsvarandi rætningslinju í *Føroya kvæði*. Tann veruleiki, at Barnes ikki eingong til fulnar fekk at vita, hvat ein stjørna við eitt kvæðaorð merkti, men gitti seg til tess út frá tí at hesi orðini ikki vóru heilt tey somu í ávikavist handriti og útgávu, vícir eisini á ein mangul frá útgevarans síðu – stjørnan var bara innsett uttan nakra undirbyggjandi frágreiðing og kundi markað eitthvört slag av óreglusemi.

Niðurstøðan gerst sostatt, at Barnes hevur grein í sínum máli, tá ið hann førir fram, at *Føroya kvæði* ikki altið endurgevur upprunahandritini, men í fleiri fórum broytir tey, í fleiri støðum enntá uttan at broytingin gevur meaning. Eingin yvirskipað rætningslinja tykist heldur at vera fyri nær *Føroya kvæði* broytir tekstin; orð, sum eru broytt einastaðni, kann ein finna óbroytt aðrastaðni í normaliseraðu útgávuni. Tó tykjest ritstjór-

arnir sjálvsagt at vera meira afturhaldandi við at broyta rímorð enn onnur, men heldur ikki her er frítt fyrir broytingum. Hetta er nakað, sum er óheppið í einum kvæðaverki, ið av teimum flestu verður mett sum ein autoritativ útgáva av autentiskum, tó stavrættum, kvæðatekstum.

Bókmentir

- Barnes, M. 1978. Grammatical Instability in Faroese Ballads and Written Faroese. Í: Kolsrud, K., Hodne, B., Grambo, R. and Swang, A. (eds). *Tradisjon og samfund. Festskrift til professor Olav Bø på 60-års dagen 19. mai 1978.* Universitetsforlaget, Oslo: 209-235.
- Chesnutt, M. og Larsen, K. 1996. *Føroya kvæði. Corpus Carminum Færoensium Vol. VII. History, Manuscripts, Indexes.* C.A. Reitzels Forlag, Keypmannahavn.
- Grundtvig, S og Bloch, J. 1951-1972. *Føroya kvæði. Corpus Carminum Færoensium (CCF).* A Sv. Grundtvig et J. Bloch comparatum. Útgivið av N. Djurhuus og Christian Matras til Universitets-Jubilæets danske Samfund. Band I-VI. Ymisk forløg. Keypmannahavn.
- Hammershaimb, V.U. 1891 (1991). *Færøsk Anthologi bd. I.* Hammershaimsgrunnurin. Tórshavn 1991. Upprunaliga Keypmannahavn 1891.
- Hamre, H. 1944. *Færøymålet i tiden 1584-1750.* Det Norske Videnskaps-Akadem i Oslo: 8-11 og 57-62.
- Jakobsen, J. 1957 (1901). Nogle ord om Færøsk, samt et Forslag til en ny færøsk Retskrivning. Í: *Greinir og ritgerðir,* H. N. Jacobsens Bókhandil, Tórshavn: 23-43.
- Rasmussen, P.M. 1987. *Den Færøske Sprogrejsning – med særligt henblik på kampen om færøsk som kirkesprog i national og partipolitisk belysning.* Annales Societatis Scientiarum Færoensis Supplementum XIII, Hoydalar.
- Weyhe, E. 1996. Bendingarmunur í føroyskum málfórum. Í: *Íslenskt mál,* 18. árg.: 71-118.

Handbøkur

- Heggstad, L., Hødnebø, F. og Simensen, E. (ritstj.) 1975. *Norrøn ordbok,* 3. útg. av *Gamalnorsk Ordbok.* Det Norske Samlaget, Oslo 1975.
- Iversen, R. (ritstj.) 1994. *Norrøn grammatikk,* 4. uppl., 7. útg., Tano A.S.
- Weyhe, E. *Morfologi.* Óprentað undirvísingartilfar, ikki tíðarfest.

Kvæði

- Gongurólv kvæði.* TSB E 148/CCF 29A: Uppskrivað av J. C. Svabo. *CCF bd. I:* 583-589. Handrit: Svabos Oktav: 24-83. Í reinskrivaðari útgávu í Matras, Chr. (ritstj.): Gongu-Rolv. Í: *Svabos Færøske Visehaandskrifter.* Kbh. 1939: 494-508.
- Skrímslið.* TSB E 113/CCF 90B. Uppskrivað í 1819 av Jóannesi í Króki. *CCF bd. III:* 369-372. Handrit: *Skrímsli Rujman med et anhang:* 40-43. Í: *Hentzes Sammlung, №. 4.* Í reinskrift og við endurskoðan eftir Eivind Weyhe, mag.art.
- Ólavur Riddararós og Álvamoy.* Uppskrivað í 1825 av J. H. Schröter. *CCF bd. VI:* 151-152. Handrit: Schröters Sammlung 1825, №. 8, möguliga reinskriv-að av Jens Davidsen.

- 1) Í stavsetingaruppskotinum *Broyting* skjýtur dr. Jakobsen upp at gera hetta sama.
- 2) Skal möguliga eftir røttum vera *havrahúðum*, tvs. húðum av geitarbukkum.
- 3) Sannlíkt er, at orðið *prûda* merkir *priúð*, og formurin er ávirkaður av gl. donskum *prude* (hvørkikyn flt.). Hvati *bûða* merkir, er óvist. Hammershaimb metir, at tað merkir *bú* (búug, bústaður).
- 4) Í nútíðarmáli *hóast < pó at.* At t ikki er rættað til *h* í hesum fóri, kann benda á trúskap mótvægis uppruna-handritinum. Í *Færøsk Anthologi* nýtir Hammershaimb *tóat* fyri at endurgeva hetta sama.
- 5) Í dag eru báðir möguleikar, *klæði* og *klæðir*, loyvdir.